

Stichting Fort Asperen: Vleermuizen (Chiroptera) in Fort Asperen

De zomermanifestatie 2 juni tot en met 8 september 1991 in Fort Asperen, postbus 53, 4153 ZH Beesd, zal dit jaar geheel gewijd zijn aan de vleermuis in de wereld. De keuze is op dit onderwerp gevallen omdat deze voor de meeste mensen onbekende dieren jaarlijks overwinteren in Fort Asperen.

In het fort zal de Stichting Fort Asperen met opmerkelijke dia- en videopresentaties, met wetenschappelijke apparatuur en realia inzicht geven in de bijzondere aard en levensgewoonten van de vleermuis.

In een parallelle tentoonstelling worden historisch-wetenschappelijke afbeeldingen van vleermuizen uit de collectie van het Nationaal Natuurhistorisch Museum uit Leiden gepresenteerd.

Vleermuizen zijn in allerlei opzicht zeer bijzondere dieren, waarover bij de mensen veel misverstanden bestaan. Het zijn de enige vliegende zoogdieren die wij kennen en ze komen vrijwel overal ter wereld voor; er zijn dan ook bijna 1000 soorten! De tentoonstelling geeft inzicht in, onder andere, het vliegen, de unieke echo-oriëntatie, voedsel, voortplanting en het overwinteren.

Naast deze aspecten wordt aandacht besteed aan hun be-

Grijze Langoor Vleermuis in Fort Asperen.

langrijke rol in de oecologie (onder andere de instandhouding van het tropisch regenwoud) en de zo noodzakelijke bescherming van deze bedreigde dieren.

Een ander onderdeel vormt de relatie vleermuis en mens. De waardering voor de vleermuis is nogal verschillend per cultuur.

In de westerse wereld zijn deze dieren door de eeuwen heen geassocieerd met de nacht, bringers van ongeluk, met dood en duivel. In het Verre Oosten daarentegen is de vleermuis een symbool van voorspoed en geluk.

De manifestatie komt tot stand met medewerking van een aantal vleermuisspecialisten: dr. A.M. Voûte (Rijksuniversiteit Utrecht), dr. C. Smeenk (Nationaal Natuurhistorisch Museum Leiden) en P.H.C. Lina (ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij).

Wilt u nader geïnformeerd worden dan kunt u zich wenden tot: Chris Will, contactadres publiciteit, p/a Museum Boymans - van Beuningen, postbus 2277, 3000 CG Rotterdam, 010 - 4 419 400/478.

Expositie 'Speuren naar Sporen'

In het Natuurmuseum Nijmegen en Omstreken is van 10 februari tot 1 juli 1991 de spannende tentoonstelling 'Speuren naar Sporen' te zien.

Een expositie, die door het Natuurmuseum zelf is opgezet, in samenwerking met het Nationaal Natuurhistorisch Museum te Leiden. Na afloop van de expositie in Nijmegen zal 'Speuren naar Sporen' vijf jaar door het land reizen.

'Speuren naar Sporen' wil een indruk geven van de meest uiteenlopende soorten sporen die door dieren achtergelaten worden. Deze lopen uiteen van pootafdrukken tot uitwerpselen en van braakballen tot nesten.

De tentoonstelling gaat verder dan alleen de opsomming van diersporen. Zij toont de mogelijkheden en resultaten van onderzoek. De vergroting van de kennis over het leven van dieren staat daarbij centraal. Wij moeten dan bijvoorbeeld denken aan de vindplaatsen,

korte mededelingen

het gedrag of het voedselpatroon van een bepaalde diersoort in een gebied.

De gevarieerde aanpak van de materie in de expositie laat ruimte voor zowel de volwassen als de jeugdige bezoeker. Het is echt een kijk- en doentoonstelling voor jong en oud!

Voor groepen uit het onderwijs zijn aanvullende educatieve middelen beschikbaar, bijvoorbeeld de leskist 'Sporen naar Sporen'.

Openingstijden:

maandag tot en met vrijdag:

10.30 - 17.00 uur,

zondag: 13.00 - 17.00 uur,

zaterdag: gesloten.

Toegangsprijzen:

volwassenen: f 2,-

65+: f 1,-

kinderen f 1,-.

Gestrande Potvis

(Physeter macrocephalus)
in Fries Natuurmuseum

Vanaf 17 mei kan men in het Fries Natuurmuseum te Leeuwarden kennismaken met een reus onder de zoogdieren, namelijk de Potvis. Dan begint de tentoonstelling 'De Potvis'. Op de expositie wordt veel aandacht geschonken aan de biologie van deze walvisachtige.

Het centrale element in 'De Potvis' vormt een vijftien meter lang skelet. Het is afkomstig van het dier, dat in het voorjaar van 1990 strandde op Terschelling. Na een voorbehandeling in Leiden wordt het geraamte botje voor botje in de binnentuin van het museum in elkaar gezet. De montage van het skelet, waarvan de schedel alleen al zo'n 800 kilo weegt, zal ongeveer twee maanden in beslag nemen. Een aardige bijkomstigheid is, dat de bezoekers de opbouw van het skelet op de voet kun-

nen volgen. Dit project is mogelijk geworden door samenwerking tussen het Nationaal Natuurhistorisch Museum uit Leiden en het Fries Natuurmuseum uit Leeuwarden.

Ook aan andere aspecten van de Potvis wordt veel aandacht geschonken. Diverse onderdelen, zoals stukken huid en amber, zijn aanwezig. Ook is er plaats voor rariteiten. Aan de hand van historisch materiaal geeft men een overzicht van de strandingen. Verder gaat men in op de - thans verboden - jacht van Potvissen. In dit verband is een originele, elf meter lange walvisboot te bezichtigen. Dit scheepje is afkomstig van de Azoren en is gebruikt bij de jacht op Potvissen.

Den tentoonstelling, die tot 6 oktober 1991 duurt, werd geopend door de burgemeester van Terschelling, mevrouw J.T. van Beukering-Dijk.

De Potvis

17 mei - 6 oktober 1991

Fries Natuurmuseum, Schoenmakersperk 2, 8911 EM Leeuwarden, 058-129 085.

Open: dinsdag tot zaterdag van 10.00 tot 17.00 uur; zondag van 13.00 tot 17.00 uur.

Handhaving moratorium walvisvangst (*Cetacea*) bepleit

Tijdens de jaarvergadering van de Internationale Walvisvaart Commissie (IWC) van 2 tot en met 6 juli 1990 te Noordwijk heeft Nederland handhaving van het moratorium op de commerciële walvisvaart bepleit. Minister Braks heeft de vaste Tweede-Kamercommissie voor Landbouw en Natuurbeheer 29 juni 1990 van het voornemen daartoe op de hoogte gesteld. De IWC besloot in 1982 tot het moratorium, dat met in-

gang van het walvisvaartseizoen 1985/1986 in werking is getreden. Japan, de Sovjet-Unie en Noorwegen dienden tegen het besluit een bezwaar in, waardoor zij er niet aan gebonden waren. De facto leven deze landen sinds 1988 het moratorium na, terwijl Japan zijn bezwaar inmiddels ook formeel heeft ingetrokken. Nederland hanteert drie argumenten voor voortzetting van het moratorium.

In de eerste plaats wordt het pas sinds 1988 nageleefd. Een periode van twee jaar is veel te kort om de effecten van het moratorium te kunnen vaststellen. Het tot nu toe verrichte wetenschappelijke onderzoek zal naar verwachting nog onvoldoende gegevens opleveren over de omvang en de ontwikkeling van de relevante walvispopulaties om de ruimte voor eventuele exploitatie te kunnen bepalen. In de derde plaats zal overeenstemming moeten bestaan over toepasselijke beheersprocedures alvorens besloten kan worden tot opheffing van het moratorium. Deze procedures moeten voldoende garanties bieden voor het voortbestaan van alle walvisbestanden en voor het herstel van door vroegere vangsten uitgedunde bestanden.

De discussie over het moratorium wordt ingegeven door het feit, dat er uiterlijk dit jaar een evaluatie van de effecten van het moratorium moet plaatsvinden. Als onderdeel van deze evaluatie moeten nieuwe, verbeterde beheersprocedures worden ontwikkeld. Zowel met het onderzoek naar de effecten als met het ontwikkelen van de nieuwe procedures is het Wetenschappelijk Comité bezig. Volgens de minister is het

denkbaar, dat enige landen zullen verzoeken het moratorium van populaties van de Noordatlantische en Antarctische Dwergvinvis op te heffen. Gezien echter het benodigde stemmenaantal voor opheffing verwacht de minister dit jaar niet een (gedeeltelijke) opheffing van het moratorium.

De minister kondigt in zijn brief aan de resolutie van de IWC inzake criteria voor de walvisvaart in het kader van wetenschappelijk onderzoek te blijven steunen. De voorstellen die Japan, de Sovjet-Unie en Noorwegen voor wetenschappelijk onderzoek hebben gedaan, zullen aan die criteria worden getoetst. Eventuele nieuwe voorstellen van Japan om een uitzonderingspositie te creëren voor kleinschalige walvisvaart, waarbij het walvisvlees op regionale en landelijke markten wordt verhandeld, zullen door Nederland met de grootst mogelijke terughoudendheid worden behandeld.

Minister Braks heeft tijdens zijn openingstoespraak tot de jaarvergadering van de IWC op 2 juli 1990 het Nederlandse standpunt ten aanzien van het moratorium duidelijk uiteengezet. Hij riep de IWC op de resolutie van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties over het gebruik van zogenaamde driftnetten te steunen. In deze netten raken ook veel walvissen en dolfijnen verward met als gevolg de verdrinkingsdood. De minister maakte deze opmerking, toen hij constateerde dat ook de aandacht voor niet direct commercieel aantrekkelijke walvissoorten toeneemt. Hij zag in de bescherming van alle walvissoorten een mogelijk nieuwe taak voor de IWC,

aangezien deze commissie het best toegeruste forum voor deze taak is.

Alle walvisachtigen (*Cetacea*) onder Natuurbeschermingswet brengen

Alle dolfijnsoorten en andere walvisachtigen in het Nederlandse deel van de Noordzee moeten wettelijke bescherming krijgen door plaatsing op de lijst van beschermde inheemse diersoorten. De Natuurbeschermingsraad zegt dat in een advies aan staatssecretaris Gabor van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.

In het advies stemt de raad in met het voornemen om een aantal bedreigde muurplanten, kevers, libellen en dagvlinders aan te wijzen als beschermde soorten in het kader van de Natuurbeschermingswet. Daarmee wordt voldaan aan verplichtingen op grond van de Conventie van Bern (verdrag inzake het behoud van wilde dieren en planten en hun natuurlijk leefmilieu in Europa) en aan beleidsvoornemens die neergelegd zijn in de beschermingsplannen voor bedreigde muurplanten en voor dagvlinders.

De om advies voorgelegde voorstellen omvatten ook een viertal soorten dolfijnen, maar de raad wil alle soorten dolfijnen en andere walvisachtigen een beschermde status verlenen. Als argumenten daarvoor noemt de raad onder andere de sterke areaalverschuivingen die de laatste tijd zijn waargenomen en de sterke gelijkenis die veel tot deze groep behorende soorten vertonen (het zogenaamde 'look alike-beginsel').

Zeehondensterfte in de Noordzee (*Phocidae*)

De grote zeehondensterfte in de Noordzee heeft aanleiding gegeven voor de Europarlementariër Francesco Compasso (Italië) voor de vraag of de Europese Commissie of daarin aanleiding zag voor gecoördineerde actie tegen de vervuiling in de Noordzee.

De commissie in haar antwoord gaf te kennen dat als gevolg van een wetenschappelijk seminarium in Bonn in juni 1988 er een Europese bijdrage zal zijn van 50.000 ECU voor een onderzoek naar de oorzaak van het zeehondensterven door het Nederlandse Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne en het Zeehondencentrum in Pieterburen. Tevens wees de commissie in haar antwoord op haar verschillende verplichtingen in het kader van verschillende plannen en overeenkomsten betreffende waterverontreiniging.

Schriftelijke vraag No 1328/88 door Francesco Compasso (Italië) aan de Commissie van de Europese Gemeenschap (10 oktober 1988), beantwoord namens de Commissie op 1 december 1988 door Clinton Davis.

Walvisbescherming (*Cetacea*)

In de vergadering van het Europees Parlement in februari 1989 was er brede steun voor het verslag over onder andere de bescherming van walvissen.

Hemmo Muntingh zag zijn verslag over de walvissen aangenomen. Ondanks de oproep tot beëindiging van alle vormen van commerciële walvisvangst, worden er onder het mom van wetenschappelijk

onderzoek nodig altijd walvissen gedood. Tegen landen die dat doen zou men economische sancties moeten treffen, vond hij. Hij becritiseerde ook twee lidstaten: Denemarken dat een einde moet maken aan het doden van duizenden Grienden, Dolfijnen en Bruinvissen op de Far Õer, en Portugal, dat moet komen tot een doelmatig verbod op het doden van Potvissen bij de Azoren.

Uit: Europees Parlement EP-nieuws, 1989, 11(2):4.

Zeehondenpopulatie (*Phocidae*) redelijk op niveau

Het aantal Zeehonden in de Waddenzee in Denemarken, Duitsland en Nederland is het afgelopen jaar met vijftien procent gegroeid. In totaal leven er nu weer circa 5.200 Zeehonden in dit gebied. De zeehondenstand lijkt zich daarmee te herstellen van de rampzalige zeehondenziekte uit 1988 waardoor de populatie met ongeveer zestig procent werd verminderd.

Dit hebben vier internationale zeehondendeskundigen gistermiddag in Groningen gezegd. Zij spraken over de ontwikkeling van de zeehondepopulatie van de drie Waddenzeelanden Nederland, Duitsland en Denemarken in de periode 1988-1990. De bijeenkomst was een initiatief van het internationale Waddenzeese Secretariaat. De vier deskundigen zijn lid van een stuurgroep die onderzoek doet naar de zeehondenpopulatie. De groep werd vorig jaar ingesteld met steun van de Europese Gemeenschap naar aanleiding van de grote zeehondensterftes ten gevolge van het zeehondenvirus.

Volgens de deskundigen lijkt het er op dat de Zeehonden in het Waddengebied zich hebben hersteld van de zeehondenziekte. Voor het komende jaar verwachten ze een verdere toename van het aantal dieren met vijf tot zeven procent. Toch is het zeehondenvirus nog niet definitief overwonnen: af en toe worden er nog dieren aangetroffen met symptomen van deze ziekte, die is bestreden met behulp van vaccinaties.

Uit 'De Gooi- en Eemlander', 24 oktober 1990.

Bescherming van de Monniksrob - I (*Monachus monachus*)

Het drie-jaar-programma voor de bescherming van de Monniksrob liep in 1988 af, terwijl de populatie van deze zeldzame soort steeds verder afneemt. Op grond van een vraag van Europarlementariër mevrouw Bloch von Blottnitz gaf de Europese Commissie te kennen van plan te zijn opnieuw stappen te nemen ter verdere bescherming van de Monniksrob, zonder daarover nader in detail te treden.

Schriftelijke vraag No 1625/88 door mevrouw Undine-Uta Bloch von Blottnitz (Duitsland) aan de Commissie van de Europese Gemeenschap (15 november 1988), beantwoord namens de Commissie op 14 februari 1989 door Ripa di Meana.

Bescherming van de Monniksrob - II (*Monachus monachus*)

Tijdens de vergaderweek van september 1988 heeft Hemmo Muntingh (Nederland, socialistenfractie) namens de Commissie voor Milieubeheer,

Volksgezondheid en Consumentenbescherming een pleidooi gehouden voor de bescherming van de Monniksrob. Het Europees Parlement is hem daarin gevolgd.

Het EG-actieprogramma ter bescherming van de Monniksrob waarvan het aantal wordt geschat op slechts 500 à 1000 stuks) liep in 1988 af. De robben komen nog voornamelijk voor in de Egeïsche Zee en, buiten de EG, voor de kust van de Sahara. Het actieprogramma voorzag in het inrichten van reservaten, het verzamelen van gegevens en de verspreiding ervan, regeling van de opvang (zo verzorgde de crèche te Pieterburen met succes twee zieke Griekse robben), voorlichting en onderzoek. Fokken in gevangenschap wordt overwogen. De resultaten van het programma zijn volgens de rapporteur bemoedigend en maken een tweede driejarenprogramma met een begroting van 600.000 ECU alleszins wenselijk.

Uit: Europees Parlement EP-nieuw, 1988, 10 (9) : 3.

Hotel voor vleermuizen (*Chiroptera*)

De kelder van het gemeentehuis Ramswoerthe in Steenwijk wordt omgebouwd tot vleermuizenhotel.

Voor een bedrag van f 4000,- zal een van de kelders onder het raadhuis geschikt worden gemaakt als winterverblijf voor de gevleugelde insecteneters. Bij de gemeente verwacht men dat de vleermuizen tijdens hun winterslaap niet worden gestoord door lawaai van de ambtenaren.

Het Edelhert *Cervus elaphus*

Tijdschrift Het Edelhert is voor 1991 met een extra uitgave gekomen die zeker het vermelden waard is. Deze extra uitgave bestaat uit een tweetal uitgebreide artikelen. Jan de Rijk en Elio Pelzers geven een -hoe kan het ook anders- historisch overzicht over de aanwezigheid van het Edelhert in Nederland. B.E.J. Litjens vervolgens geeft een overzicht van de recente historia na de Tweede Wereldoorlog van het beheer van het Edelhert in de vrije wildbaan op de Veluwe.

Zoals gewoonlijk presenteren De Rijk en Pelzers een goed gedocumenteerd overzicht, aantrekkelijk geïllustreerd met historische plaatjes. Zij schetsen het geleidelijk verdwijnen van het Edelhert uit het grootste deel van Nederland in de periode van het eind van de Middeleeuwen tot het begin van de negentiende eeuw. Daarna is er nog slechts sprake van een kleine restpopulatie op de Veluwe en zwer-

het edelhert

vende exemplaren elders in het land. Over de restpopulatie op de Veluwe blijken pas sinds 1940 betrouwbare aantalsgegevens bekend te zijn. In de door de auteur behandelde periode blijkt het beheer van de Edelherten gebaseerd te zijn geweest op het jachtgenot en op de schade die terreinbeheerders, boeren en bosbouwers leden als gevolg van de aanwezigheid van de herten.

Hoe anders is dan het beeld dat vervolgens door Litjens wordt geschetst, die zijn artikel toespitst op de recente historie van het Edelhert op de vrije Veluwe wildbaan. Hij beschrijft de aanvankelijke totstandkoming van een populatiebeheer voor het Edelhert met daarin een belangrijke rol van de jacht. Dan volgt een beschrijving van de ontwikkeling van dit beheer tot een populatiebeheer dat zich meer en meer voegt in het kader van een geïntegreerd terreinbeheer waarin de jacht een meer dienende functie krijgt. De rol van het zich vernieuwende bosbeheer, het totstandkomen van enkele wildovergangen over wegen, de relatie met het recreatief medegebruik van terreinen en de beleidsontwikkelingen in het natuurbehoud komen hierbij aan de orde.

40 Bladzijden, 25 + 19 figuren, 15,7 x 24 cm.

Deze speciale uitgave van het Edelhert is te bestellen door overmaking van f 10,- op postgiro 118 74 08 ten name van Veluws Hert te Apeldoorn onder vermelding van extra uitgave.